

FƏNN SİLLABUSU

İxtisas: 050310-Muzey, arxiv işi, abidələrin qorunması

Fakültə: Tarix-coğrafiya və incəsənət

Kafedra: Tarix və onun tədrisi metodikası

I Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Sf (Arxeologiya) ARTN-nin 12.04.2017-ci il tarixli 200 sayılı əmri ilə təsdiq edilmişdir

Kodu: IPFS-B01

Tədris ili: I (2025-2026) Semestr: I

Tədris yükü: Cəmi 70 saat. Auditoriya saati 24 saat (Mühazirə 14 saat, seminar 10 saat)

Tədris forması: qiyabi

AKTS üzrə kredit: 7 kredit

Təhsil alma forması: Qiyabi

Tədris dili: Azərbaycan dili

II Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, dərəcəsi: dos. Bayramov Məşfiq Cəbir oğlu

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş. Ə. Məmmədov k.22

Məsləhət günləri və saati: IV gün, saat: 13⁰⁰

e-mail ünvanı: mushfiq76@mail.ru

III Təvsiyə olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri:

1. Həbibullayev O.H. Kəltəpədə arxeoloji qazıntılar. Azərbaycan SSR EA nəşriyyatı, Bakı: 1959.
2. İsmayilov Qüdrət. "Quruçay və Köndələncay vadisində qədim mədəniyyət izləri", "Elm" nəşriyyatı, Bakı, 1981
3. Mahmudov F.R. Əliköməkəpəsində arxeoloji qazıntıların ilkin yekunları // Azərbaycanda daş dövrü və eneolit, Bakı, 1984.
4. Авдусин Д.А. Основы археологии. Москва, Высшая школа, 1989
5. Səfərov Ə. Quruçay dərəsində. Azərbaycan dövlət nəşriyyatı, Bakı – 1990
6. Göyüşov B.R., İ.Martinov. A. SSRİ arxeologiyası. Bakı, 1991
7. Мартынов А.И. Археология. Москва, Высшая школа, 2000
8. Səfərov Ə.Q. Azərbaycanın ilk sakinləri. Bakı, 2004.
9. Baxşəliyev. V Azərbaycan arxeologiyası. I cild. Bakı, 2006
10. Əliyev İqrar Azərbaycan tarixi. Yeddi cildə. I cild (Ən qədimdən - b.e. III əsr). Bakı. "Elm". 2007.
11. Azərbaycan arxeologiyası (Daş dövrü). 6 cildə, I cild. Bakı, 2008
12. Махмудов Ф. Культура юго-восточного Азербайджана в эпоху бронзы и раннего железа. Баку, 2008.
13. Azərbaycan arxeologiyası (Orta əsrlər). 6 cildə, IV cild. Bakı, 2008
14. Avşarova İradə, Pəriquliyeva Qanira. Qafqaz Arxeologiyası. Dərslik. Bakı, 2010.
15. Гусейнов Мамедали Древний Палеолит Азербайджана. Баку 2010
16. Xəlilov M.C. Albaniyanın qəbir abidələri (IV-X əsrlər). Bakı, 2009.

IV Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa fənnin tədrisi vacib deyil.

V Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI Fənnin təsviri və məqsədi: Bəşər tarixinin keçmişinin tədqiqində ən mühüm mənbə arxeoloji materiallar hesab olunur. Arxeoloji mənbələr əsasında ilk ibtidai insanların meydana gəlməsi, inkişaf etməsi və formalaşması tarixini dəqiq öyrənmək olur. Belə ki yazılı mənbələr bəşər cəmiyyətinin olduqca az bir dövrünü əhatə edir. Bəşər cəmiyyətinin tədqiqində əsas mənbə qədim yaşayış yerləri, qəbir abidələri, onlarda olan yatıb qalan maddi mədəniyyət nümunələridir. Bu abidələrin aşkar edilməsi tədqiq edilməsi işi ilə mehaz arxeologiya elminin meşğul olur.

Kursun tədrisində əsas məqsəd tələbələrdə bəşər cəmiyyətinin uzaq tarixi keçmişini maddi-mənbələr əsasında öyrənən arxeologiya elmi haqqında ümumi biliklər verməkdir. Kursda tələbələrə arxeologiyanın nəzəri əsasları, humanitar elmlər arasında yeri, bəşəriyyətin başlıca inkişaf mərhələləri insanların əmələgələ əsasları, arxeoloji tədqiqat üsulları, tədqiqat metodları, arxeoloji mədəniyyətlər,

maddi mənbələr və onların xarakter və təsnifatı, əsas arxeoloji terminlər və s. haqqında ümumi biliklər verməkdir.

Arxeologiya fənni bakalavr pilləsində seçmə fənn kimi tədris olunur. Kursun tədrisi birinci tədris ilinin II semestrində (15 s. mühazirə, 10 s. seminar) nəzərdə tutulur.

VII Davamiyyətə verilən tələblər Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şüaranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII Qiymətləndirmə: Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. Əgər fənn üzrə həm seminar və həm də laboratoriya varsa onda 10 bal seminara, 10 bal isə laboratoriyaya görə verilir. İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir. Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şüaranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçirilmiş materialı dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal-tələbə keçirilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam aça bilər.
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçirilmiş materialı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal-tələbənin cavabında çətinliklər var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir;
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91-100	əla	A
2.	81-90	çox yaxşı	B
3.	71-80	yaxşı	C
4.	61-70	kafi	D
5.	51-60	qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	qeyri-kafi	F

IX Davranış qaydalarının pozulması:

Tələbə Universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görüləcək.

X Təqvim planı: Mühazirə 14 saat, seminar 10 saat

№	Keçirilən mühazirə və seminar mövzularının məzmunu	Müh.	Sem.
1	Mövzu. Arxeologiya fənni haqqında ümumi məlumat Plan: 1. Arxeologiya fənnin predmeti, obyekt məqsəd və vəzifələri 2. Arxeoloji mənbələr, abidələr və onların təsnifatı 3. Arxeologiya elmində əsas anlayışlar 4. Arxeoloji dövrləşmə, nisbi və mütləq xronologiya 5. Arxeologiya elminin metodları və inkişaf mərhələləri. Mənbə: [5;6;7;9;10;11]	2	2
2	Mövzu. Daş dövrü haqqında ümumi məlumat, Paleolit Plan: 1. İnsanın əmələ gəlməsinin əsasları, Antropogenezin əsas mərkəzləri 2. Olduvey mədəniyyəti 3. Qafqazın Alt Paleolit dövrü abidələri 4. Mustye dövrü 5. Yaxın və Orta Şərqi, Qafqazın, Orta Asiyanın Mustye dövrü abidələri 6. Ust Paleolit. İnsanın müasir fiziki tipinin təşəkkülü 7. Paleolit incəsənəti Mənbə: [5;6;7;9;10;11;15]	2	2

3	Mövzu. Mezolit dövrü, əsas xüsusiyyətləri və xronoloji çərçivəsi Plan: 1. Mezolit dövrünün xronoloji çərçivəsi 2. Daşıqlama texnikasında yeniliklər, mikrolit tipli alətlər 3. Mənimsəmə təsərrüfat formasından istehsal təsərrüfat formasına keçidin başlanması 4. Kırımın Orta Asiyanın Sibirin, Uzaq Şərqi mezolit dövrü abidələri 5. Qafqazın Mezolit dövrü abidələri Mənbə: [6,7,9,10,11]	2	2
4	Mövzu. Neolit dövrü, əsas xüsusiyyətləri, Qafqazın Neolit dövrü abidələri. Eneolit dövrü. Eneolit dövrü arxeoloji mədəniyyətləri Plan: 1. Neolit dövrünün xronoloji çərçivəsi. Neolit inqilabı 2. Qafqazın Neolit dövrü abidələri. Kiçik Asiyanın, Orta Asiyanın, Neolit dövrü abidələri. Şimali Mesopotamiya Neolit dövründə 3. Eneolit dövrünün ümumi xarakteristikası və onun xronoloji çərçivəsi 4. Qafqazın erkən əkinçilik mədəniyyətləri 5. Cənubi-Şərqi Avropanın Eneolit dövrü abidələri Tripolye mədəniyyəti Mənbə: [2,6,7,9,10,11]	2	
5	Mövzu: Tunc dövrü 1. Tunc dövrünün xronoloji çərçivəsi 2. Qafqaz ilk Tunc dövründə. Maykop arxeoloji və Kür-Araz arxeoloji mədəniyyətləri 3. Qafqazın Orta və Son Tunc dövrü arxeoloji mədəniyyətləri 4. Tunc dövrü qəbir abidələri və dəfn adətləri 5. Mənbə: [6;7;9;10;14]	2	2
6	Mövzu. Dəmir dövrü. Antik dövr arxeologiyası. Plan: 1. Dəmir dövrünün ümumi xarakteristikası 2. Qafqazın Erkən Dəmir dövrü abidələri 3. Kimmer, Skif, Sakların arxeologiyası, Taqar mədəniyyəti 4. Antik dövr arxeologiyası 5. Volqa Bulqarları, Hunlar və Xəzərlər 6. Mənbə: [4;6;7;10;12]	2	2
7	Mövzu. İslam Arxeologiyası Plan: 1. Azərbaycan İslam dövrü abidələrinin arxeoloji tədqiqi 2. Azərbaycanın orta əsr yaşayış yerləri 3. Dini xatirə və qəbir abidələri 4. Əhalinin təsərrüfat və məişəti Mənbə: [13]	2	

XI Fənn üzrə tələblər:

Tələbə aşağıdakıları bilməli və bacarmalıdır:

Təqdim olunan fənnin mənimsənilməsi nəticəsində tələbə arxeologiyanın əsas problemləri haqqında təsəvvürə malik olmalı, fənnin obyekt, predmeti, məqsəd və vəzifələrini, onun digər humanitar fənlər arasında yerini bilməli, qədim sivilizasiyaların inkişafının ümumi qanunauyğunluqlarını və meyllərini anlamalı, nəzərdən keçirilən problemlərin şərhində tarixşünaslıqdakı fikirlər ilə tanış olmalıdır. Eyni zamanda arxeoloji abidələri fərqləndirməyi, Azərbaycan və dünya arxeoloji abidə və mədəniyyətlərini fərqləndirməyi və oxşar cəhətlərini müəyyən etməyi bacarmalıdır.

XII Arxeologiya fənni üzrə təlim nəticələri:

- Müxtəlif sosial qrupların mədəni özünəməxsusluqlarını və davranışlarını təsvir edir.
- Yerli mədəniyyətlər və qloballaşma arasında qarşılıqlı əlaqələri və ziddiyyətləri şərh edir.
- Arxeologiya sahəsində əsas anlayışlara və nəzəri yanaşmalara bələddir.
- Ayrı-ayrı arxeoloji abidələrin təmsalında istifadə olunan tədqiqat üsulları və texnikalarını şərh edir.
- Azərbaycanın əsas arxeoloji abidələrinin tarixi və əhəmiyyətini izah edir.

XIII. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XIV. Kollektiv sualları:

1. Arxeologiya fənninin predmeti məqsəd və vəzifələri
2. Arxeoloji dövrləşmə və xronologiya
3. Paleolit dövrü və onun əsas xüsusiyyətləri
4. Quruçay və Olduvay mədəniyyətləri

5. Mezolit dövrü və onun əsas xüsusiyyətləri
6. Azərbaycanın Qayaüstü təsvirləri
7. Neolit dövrü və onun əsas xüsusiyyətləri
8. Qafqazın Eneolit dövrü abidələri
9. Kür-Araz və Maykop arxeoloji mədəniyyətləri
10. Dəmir dövrü və onun əsas xüsusiyyətləri

XV Fənn imtahan sualları:

1. Arxeologiya fənninin predmeti məqsəd və vəzifələri
2. Arxeoloji dövrləşmə və xronologiya
3. Arxeologiya elminin tarixi və inkişaf mərhələləri
4. Paleolit dövrü və onun əsas xüsusiyyətləri
5. Qafqazın Aşel dövrü düşərgələri
6. Quruçay və Olduvay mədəniyyətləri
7. Mustye dövrü və onun əsas xüsusiyyətləri
8. Üst Paleolit dövrü və onun əsas xüsusiyyətləri
9. Yaxın və Orta Şərqi Mustye dövrü abidələri
10. Mezolit dövrü və onun əsas xüsusiyyətləri
11. Qafqazın Mezolit dövrü abidələri
12. Azərbaycanın Qayaüstü təsvirləri
13. Neolit dövrü və onun əsas xüsusiyyətləri
14. Yaxın şərqi Neolit dövrü abidələri
15. Qafqazın Neolit dövrü abidələri
16. Cənubi Azərbaycanın erkən əkinçilik məskənləri
17. Qafqazın Eneolit dövrü abidələri
18. Tunc dövrü və onun əsas xüsusiyyətləri
19. Kür-Araz və Maykop arxeoloji mədəniyyətləri
20. Orta Tunc dövrünün arxeoloji mədəniyyətləri
21. Son Tunc dövrü arxeoloji mədəniyyətləri
22. Boyalı qablar mədəniyyəti
23. Dəmir dövrü və onun əsas xüsusiyyətləri
24. Urartu və onun arxeoloji tədqiqi
25. Kimmerlər, skiflər və saklar
26. Albaniyanın şəhərləri və onların arxeoloji tədqiqi
27. Atropatenanın şəhərləri və onların arxeoloji tədqiqi
28. İberiya və Kolxidanın antik dövr arxeoloji abidələri
29. İslam Arxeologiyası
30. Azərbaycan orta əsr yaşayış yerləri

S/f (Arxeologiya) fənninin sillabusu 050310 Muzey, arxiv işi, abidələrin qorunması ixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. "Tarix və onun tədrisi metodikası" kafedrasının iclasında təsdiq edilmişdir (12 sentyabr 2025-ci il, protokol № 1).

Kafedra müdiri: dos.K.F.Mahmudov

Fənn müəllimi: dos.M.Bayramov